

پایگاه اطلاعات علمی ایران در حوزه فناوری

دانشگاه پیام نور

مرکز نیشابور

دانشکده علوم انسانی، گروه آموزشی الهیات
"پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد"
گرایش: علوم قرآن و حدیث

عنوان:

بررسی فقهی اهدا و خرید و فروش اعضای بدن انسان از دیدگاه آیات و روایات

استاد راهنما:

دکتر حسن رضایی

نگارش:

زهرا انتظاری

زمستان ۱۳۹۹

ب

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم و تحصیلات و فناوری

دانشگاه پیام نور خراسان رضوی

مرکز نیشابور

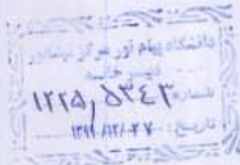
پاسخه تعالی

تاریخ

شماره

پوست

صورجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

عالم زهرا نظاری

دانشجوی رشته الهیات علوم قرآن و حدیث

به شماره دانشجویی ۹۷۰۲۱۴۱۶۰

نعت عنوان:

بررسی فقهی اهدای خرید و فروش اعضای بدن انسان از دیدگاه آیات و روایات

جلسه دفاع پایان نامه کارشناسی ارشد نامبرده با حضور هیات داوران در مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۷ ساعت ۱۱:۳۰ در محل مرکز نیشابور برگزار

و پس از ارزیابی پایان نامه مذکور به شرح زیر ارزیابی گردید:

نمره دفاع بر مبنای ۱۸	نمره دستاورد پژوهشی*	نمره نهایی
۱۶۲۵		۱۶۲۵
۳۰ درصد		۳۰ درصد
درجه ارزشیابی		

حیات داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبه دانشگاهی	محل خدمت	امضا
استاد راهنما	آقای دکتر رضایی	استادیار	پیام نور نیشابور	
استاد مشاور	آقای دکتر احمدی	استادیار	پیام نور مرکز مشهد	
استاد داور	آقای دکتر بیات ترک	استادیار	پیام نور مشهد	
نماینده تحصیلات تکمیلی	آقای دکتر موانجیان	استادیار	پیام نور نیشابور	

نمره نامبرده بر اساس پیشنهادها و دستورالعمل های مربوط به دستاوردهای پژوهشی مستخرج محاسبه و در تاریخ

۱۸ نمره دستاورد پژوهشی برابر دستورالعمل مربوط به هیات داوران پس از دفاع تعیین شده و توسط کارشناس پژوهشی محاسبه و نمره نهایی اعلام می گردد.

تقدیم به:

پاس

ای خدای بزرگ من به بهشت تو طمعی ندارم محرک من در این زندگی تنها و تنها عشق به وجود لایزال تو است تو را می‌تایم نه به خاطر پاداشی مناسب بلکه از آنجست که خالق منی.

نه بدان جست که همه چیز به من داده‌ای بلکه از آن جست که آنچه را زاده‌ای نیز مصلحت آن بوده است.

تقدیم به بارگاه ملکوتی ثامن الحجج، آقا علی بن موسی الرضا (ع) به پاکی تو و وضومی کیرم، به صداقت آیت اقتدای کنم، با ایمان به خلوص سبزت به سجده می‌روم، این دل ندر ضریح چشمیات، یا امام رضا (ع)

تقدیم به پدرم که زندگی را از دستاش،

مادرم که محبت را از نخاش آموختم

و خانواده ام (بمسر و فرزندان عزیزم) به پاس بهرایی، ایثار و فداکاری ایشان

به یاد برادرم، که چون شقایق داغ بودنش را بر سینه دارم.

که با صداقت، درستی، راستی و خدمت خالصانه به خلق زیست.

سپاسگزاری:

جناب آقایان دکتر حسن رضایی و دکتر محمد کبیریان

به استناد آیه شریفه ۱۰ از سوره مبارکه فاطر که خداوند می فرماید "إِیْهِ یَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّیْبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ یَرْفَعُهُ" ، سخنان و کلام ارزشمند به سوی خدا

صعود می کند و با ابدیت نجات پیدا کرده و همواره آثار خود را ظاهر می سازند؛ بسی شایسته است از تلاش های مداوم و کوشش های مستمر شما بزرگوار در اسامه

تعلیم و تربیت و بسط و توسعه علم و دانش و نیز از روشن گرایی و کارگشایی شمر بخش شایسته عنوان استاد راهنما در کمال ائتمان و افتخار تقدیر و تشکر نمایم.

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۲	۱- بیان مسئله
۳	۲- ضرورت و اهمیت تحقیق
۴	۳- پیشینه‌ی تحقیق
۵	۴- اهداف تحقیق
۶	۵- سوالات تحقیق
۶	۶- فرضیات تحقیق
۶	۷- روش تحقیق
۷	۸- سازماندهی تحقیق
۸	فصل اول: کلیات
۹	۱-۱- مفاهیم و تاریخچه
۹	۱-۱-۱- مفهوم خرید و فروش
۱۰	۱-۱-۱-۱- مفهوم خرید و فروش در لغت
۱۰	۱-۱-۱-۲- مفهوم خرید و فروش در اصطلاح فقهی
۱۱	۲-۱-۱- مفهوم اعضای بدن
۱۱	۳-۱-۱- مفهوم مرگ مغزی
۱۲	۴-۱-۱- مفهوم مال

- ۱-۴-۱-۱- مفهوم مال در لغت ۱۲
- ۱-۴-۱-۲- مفهوم مال در اصطلاح فقهی ۱۳
- ۱-۵-۱- تاریخچه فقهی اهدا و خرید و فروش اعضای بدن ۱۴
- ۲-۱- بررسی مالکیت اعضای بدن انسان ۱۵
- ۱-۲-۱- انسان ملک خدا ۱۵
- ۱-۲-۱-۱- از دیدگاه آیات ۱۵
- ۲-۱-۲-۱- از دیدگاه روایات ۱۵
- ۲-۲-۱- حق انتفاع از اعضای بدن به انسان ۱۶
- ۱-۲-۲-۱- از دیدگاه قرآن ۱۶
- ۲-۲-۲-۱- از دیدگاه روایات ۱۷
- ۳-۲-۲-۱- از دیدگاه عقلی ۱۸
- ۳-۱- دلایل حق کرامت با توجه به آیات و روایات ۱۹
- ۱-۳-۱- آیات ۱۹
- ۲-۳-۱- روایات ۲۲
- ۱-۲-۳-۱- کرامت روح ۲۲
- ۲-۲-۳-۱- کرامت جسم ۲۳
- فصل دوم: ادله موافقان اهدا و خرید و فروش اعضای بدن** ۲۵
- ۱-۲- قاعده سلطنت ۲۶
- ۱-۱-۲- قاعده سلطنت در قرآن ۲۷

- ۲۷..... ۲-۱-۲- قاعده سلطنت در روایات
- ۳۰..... ۳-۱-۲- جایگاه قاعده سلطنت در اهدا و خرید و فروش اعضای بدن
- ۳۳..... ۲-۲- قاعده اهم و مهم و ضرورت احیای نفس
- ۳۴..... ۱-۲-۲- قاعده اهم و مهم
- ۳۵..... ۱-۱-۲-۲- قرآن
- ۳۷..... ۲-۱-۲-۲- روایات
- ۴۰..... ۲-۲-۲- قاعده ضرورت احیای نفس
- ۴۱..... ۳-۲- اصل عملی اصاله الحل و اصاله الصحه
- ۴۲..... ۱-۳-۲- روایات مرتبط با قاعده اصاله الحل
- ۴۳..... ۱-۱-۳-۲- روایت مسعده بن صدقه
- ۴۳..... ۲-۱-۳-۲- روایت عبدالله بن سنان
- ۴۴..... ۳-۱-۳-۲- روایت عبدالله بن سلیمان
- ۴۴..... ۴-۱-۳-۲- روایت معاویه بن عمار
- ۴۵..... ۵-۱-۳-۲- استدلال به روایات بر قاعده حل
- ۴۹..... ۲-۳-۲- قاعده اصاله الصحه
- ۵۰..... ۱-۲-۳-۲- آیات
- ۵۲..... ۲-۲-۳-۲- روایات
- ۵۳..... ۳-۳-۲- آیه أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ
- ۵۶..... **فصل سوم: ادله مخالفان اهدا و خرید و فروش اعضای بدن**

- ۳-۱-۵۷.....عدم جواز قطع در شخص دهنده زنده.....
- ۳-۱-۱-۵۷.....اضرار به نفس.....
- ۳-۱-۱-۵۷.....حدیث لاضرر و لاضرار.....
- ۳-۱-۱-۵۸.....نظرات فقها در مورد مدلول قاعده لاضرر و لاضرار.....
- ۳-۱-۱-۶۰.....روایت طلحه بن زید از امام صادق.....
- ۳-۱-۱-۶۱.....روایات باب علل التحريم.....
- ۳-۱-۲-۶۲.....تغییر در خلقت.....
- ۳-۱-۲-۶۶.....بیان دلالت آیه.....
- ۳-۲-۱-۶۶.....تفسیر آیه.....
- ۳-۲-۱-۶۸.....جواب به استدلال.....
- ۳-۱-۳-۷۰.....حرمت مثله.....
- ۳-۱-۳-۷۱.....روایت صحیح جمیل بن دراج از امام صادق.....
- ۳-۱-۳-۷۲.....روایت مسعده بن صدقه از امام صادق.....
- ۳-۳-۱-۷۲.....توصیه حضرت علی(ع) به فرزندان در مورد این ملجم.....
- ۳-۱-۳-۷۳.....مثله به عنوان مجازات.....
- ۳-۱-۳-۷۳.....جواب به ادله مخالفان.....
- ۳-۲-۷۵.....عدم جواز قطع در شخص دهنده جسد یا مرگ مغزی.....
- ۳-۱-۲-۷۵.....هتک حرمت و تذلیل مؤمن.....
- ۳-۱-۱-۷۷.....روایت صحیح عبدالله بن مسکان از امام صادق.....

- ۳-۲-۱-۲-۳-روایت صحیحہ صفوان..... ۷۷
- ۳-۲-۱-۳-روایت صحیحہ جمیل از امام صادق..... ۷۷
- ۳-۲-۱-۴-روایت معلی بن خنیس از امام صادق..... ۷۷
- ۳-۲-۱-۵-جواب به روایات..... ۷۸
- ۳-۲-۲-۲-وجوب دفن عضو جدا شده..... ۷۹
- ۳-۲-۲-۱-روایت موثقه سماعه از امام موسی کاظم..... ۸۰
- ۳-۲-۲-۲-روایت صحیحہ علی بن جعفر از امام موسی کاظم..... ۸۰
- ۳-۲-۲-۳-روایت اسحاق بن عمار از امام صادق..... ۸۰
- ۳-۲-۲-۴-پاسخ به ادله مخالفان..... ۸۰
- ۳-۲-۳-عدم جواز تأخیر در دفن..... ۸۱
- ۳-۲-۳-۱-روایت خبر جابر بن یزید جعفی از امام باقر..... ۸۳
- ۳-۲-۳-۲-روایت خبر عیص از امام صادق..... ۸۴
- ۳-۲-۳-۳-جواب به روایات..... ۸۴
- ۳-۳-دلایل عدم جواز خرید و فروش اعضای بدن..... ۸۴
- ۳-۳-۱-مالک نبودن انسان و مالک حقیقی بودن خدا..... ۸۵
- ۳-۳-۱-۱-بیان استدلال..... ۸۶
- ۳-۳-۱-۲-پاسخ به استدلال..... ۸۶
- ۳-۳-۱-۳-ررسی رابطه انسان با اعضای بدن خود..... ۸۷
- ۳-۳-۲-ادله قائلان به مالکیت انسان نسبت به اعضایش..... ۸۷

۸۹.....	۳-۳-۳- ادله مخالفان مالکیت داشتن اعضای بدن
۸۹.....	۳-۳-۳-۱- کلام قائلان به سلطه و تصرف
۹۰.....	۳-۳-۳-۲- مؤیدات قاعده
۹۲.....	۳-۳-۴- بررسی ادله موافقان مالیت داشتن اعضای بدن
۹۳.....	۳-۴-۱- نسبی بودن مفهوم مالکیت
۹۳.....	۳-۴-۲- بطلان بیع میته
۹۵.....	۳-۴-۳- پاسخ به استدلال مخالفان
۹۸.....	نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۰۲.....	فهرست منابع

چکیده

یکی از مسائل مهم و ضروری در ارتباط با بحث سلامت و حفظ جان انسان ها مسئله پیوند عضو است. با وجود پیشرفت دانش و تکنولوژی هم چنان خطرات متعددی وجود دارند انسان را تهدید می کند، این خطرات ممکن است موجب از دست رفتن یکی از اعضای بدن فرد شود. امروزه با پیشرفت علوم امکان پیوند و خرید و فروش اعضای بدن محقق شده است. به دلیل جدید بودن مباحث پیوند و خرید و فروش اعضای بدن انسان، حکم مستقیمی در قرآن و روایات به چشم نمی خورد. در بین فقها نیز در ارتباط با این جواز نظرات مختلفی وجود دارد، در پژوهش حاضر در صدد هستیم با استمداد از آیات و روایات حکم فقهی و محدوده موضوع مورد نظر را روشن نماییم. در بررسی ادله جواز قطع اعضای بدن می توان به قاعده سلطنت، قاعده اهم و مهم و ضرورت احیای نفس و قطع اعضا جهت پیوند اشاره نمود. با توجه به عمومات و اطلاقات کتاب و هم چنین مقتضای اطلاق آیه «أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ» و سایر ادله صحت بیع و هم چنین با اثبات دو قاعده اصالة الحل و اصالة الصحة می توان قائل به جواز این مسئله شد. عمده ترین دلیل مخالفان برای اثبات عدم جواز قطع اضرار به نفس می باشد، با توجه به حدیث مربوط به لاضرر باید گفت که این حدیث مربوط به اضرار به نفس نیست بلکه در واقع در مقام بیان تحریم اضرار به همسایه است.

واژگان کلیدی: اعضای بدن، خرید و فروش، اهدا، مالکیت، قاعده تسلیط

۱- بیان مسئله

پیشرفت دانش پزشکی در ابعاد مختلف، زندگی بشر را با تحولات گسترده‌ای روبه‌رو ساخته است. پیشرفت‌های این دانش در شیوه‌های نوین جداسازی و پیوند اعضای بدن انسان، گسترده‌هایی را فراهم آورده است تا از نظر پزشکی، مشکل بیماران و نقص عضوی و معیوب حل شود؛ اما به موازات این توانایی، مسائل پیچیده و جدید دیگری در رشته‌های علوم انسانی همچون روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، فقه و حقوق نسبت به وضعیت حقوقی اعضا و همچنین رابطه انسان با اعضای بدن خویش مطرح می‌شود که ضرورت دارد تا دانشهای مزبور به آن‌ها بپردازند و آثار استفاده از این روش‌ها را بر پایه مبانی خود مطالعه و ارزیابی کنند و راهکارهای متناسب با آن‌ها را ارائه دهند.

با توجه به این‌که اهدا و خرید و فروش اعضای بدن انسان جهت پیوند آن به دیگر افراد صورت می‌گیرد و موضوع پیوند اعضا با روش‌های جدید و به صورت مرسوم امروزی، از مباحث بسیار حساس فقهی است که به دقت و احتیاط بیشتری نیاز دارد و قضاوت و فتوای قطعی نسبت به جواز و عدم جواز آن بسیار دشوار است، زیرا هیچ‌گونه نصی در قرآن، سنت و اقوال ائمه فقه در این خصوص وجود ندارد. البته آنچه در این زمینه، از ائمه بزرگ فقه در قرون اولیه به جای مانده است، همان بحث‌های علمی از قبیل شکافتن شکم میت به منظور بیرون آوردن جنین یا مال ارزشمند یا کشف جنایت و تبرئه متهم و یا برگرداندن گوش بریده شده در قصاص، قطعه قطعه کردن پیکر میتی که در چاه واقع شده و بیرون آوردنش به روش دیگر ممکن نیست، است. فقهای معاصر نیز این موارد را مورد بررسی و تحلیل قرار داده و بر حسب برداشت‌های اجتهادی که از آیات، روایات و کتاب‌های معتبر فقه و قواعد فقهی داشته‌اند، به این موضوعات پرداخته‌اند. اما در این زمینه همچنان اختلاف وجود دارد و این مسائل باعث انگیزه بنده در بررسی این موضوع از دیدگاه آیات و روایات گردید.

به نظر می‌رسد با توجه به استدلال‌های انجام گرفته برپایه مبانی فقه امامیه می‌توان چنین نتیجه گرفت که منشأ حقوق انسان نسبت به اعضای بدن خود یک واقعه بنام تولد است. رابطه حقوقی انسان با اعضای بدن خویش داخل در گستره مالکیت ذاتی است. اعضای بدن انسان، با توجه به امکان جداسازی و تأثیری که بر سلامت دهنده عضو دارند به دو گروه اصلی و فرعی تقسیم می‌شوند. اعضای اصلی به دلیل تأثیری که بر سلامت فرد دارند، در زمان حیات غیر قابل انتقال است لکن اعضای فرعی به دلیل تأثیر جزئی بر سلامت دهنده آن و با توجه به قاعده ضرورت و بحث اهم و مهم در زمان حیات قابل انتقال است. انتقال اعضای بدن میت و مبتلایان به مرگ مغزی نیز با توجه به قواعد مذکور جایز است. هر چند قواعد فقهی پیوند اعضای بیماران فوت شده یا بیمارانی که مرگ مغزی آنان مسلم است قسمتی از ابهامات موجود را برطرف کرده است، لکن عدم پیش‌بینی انتقال اعضای فرعی انسان زنده ولو با مضیق کردن دایره شمول این اعضا و از طرفی خرید و فروش بدون ضابطه آن در جامعه، مشکلاتی را ایجاد کرده که رفع آن نیازمند مداخله فقهی است.

تسلیط در لغت به معنای چیره گردانیدن کسی بر دیگری و مسلط کردن همراه با قهر و غلبه است. در اصطلاح فقهی عبارت است از تسلط و اختیار مالک برای هرگونه تصرف در اموال خویش.

۲- ضرورت و اهمیت تحقیق

با توجه به تحولات شگرف و پیشرفت روزافزون علم طب در عرصه‌های مختلف پزشکی به خصوص در زمینه نقل و انتقال، پیوند و کاشت اعضای بدن، نیاز به یافتن حکم شرعی این مسئله، بیش از پیش احساس می‌شود.

مسئله جواز یا عدم جواز فروش اعضای بدن از جمله مسائل مهمی است که در این حیثه مطرح می‌شود. بنابراین برای رسیدن به شناخت واقعی حکم شرعی فروش اعضای بدن و رسیدن به این‌که آیا چنین بیعی امکان انعقاد دارد یا نه و قرار دادن عضو به عنوان مبیع و جاهت شرعی دارد یا خیر؟ باید این مسئله به طور دقیق مورد تجزیه و تحلیل فقهی قرار گیرد.

تحقیق و پژوهش در این زمینه غالباً مربوط به سال‌های اخیر است؛ چون این موضوع در دوران فقه‌های متقدم از چنان اهمیتی که در عصر حاضر دارد، برخوردار نبوده و مبتلا به نیز نبوده و بحث مهمی راجع به این موضوع صورت نگرفته است.

۳- پیشینه‌ی تحقیق

با توجه به پیشرفت‌های علم پزشکی که در عصر کنونی بوجود آمده، مسائل جدیدی در حقوق پزشکی همچون جداسازی اعضای بدن، پیوند اعضا جدا شده شکل گرفته و پژوهش حاضر که در این خصوص با بررسی قواعد فقهی در این خصوص می‌باشد کاملاً جدید بوده و کمتر به این موضوع پرداخته شده است و تنها در برخی از منابع فقهی به صورت کلی به موضوع حاضر اشاره گردیده است. در ادامه مهم‌ترین پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه را بررسی می‌نماییم.

۱. نقیبی و همکاران (۱۳۹۲)، پژوهشی با عنوان نظریه جواز و صحت خرید و فروش اعضای بدن در فقه امامیه ارائه کردند و این‌گونه نتیجه گرفتند که مسئله اهدا و خرید و فروش اعضای بدن از جمله مسائل مستحدثه فقهی است که فقیهان امامیه در پاسخ به این مسئله دو نظریه را اختیار نموده‌اند. عده‌ای از آنان به استناد روایات متضمن مفاد بطلان بیع میتة و اجماع بر آن، حکم وضعی خرید و فروش اعضای بدن را بطلان و حکم تکلیفی آن را حرمت دانسته‌اند. در مقابل، گروهی دیگر به استناد عمومات و اطلاقات آیات و روایات، این نوع اهدا و خرید و فروش را حلال و صحیح تلقی نموده‌اند. تفاوت عمده این پژوهش در این است که ما ضمن نقد و بررسی ادله قائلین به حرمت و یا بطلان اهدا و خرید و فروش اعضای بدن به موضوع منفعت عقلانی داشتن پیوند اعضا از جمله نجات جان انسان یا رهایی انسانی از درد و رنج می‌پردازیم و همچنین استناد ما در پژوهش بر مبنای آیات و روایات می‌باشد.

۲. قاسمیان مزار (۱۳۸۹)، مقاله‌ای با عنوان فروش اعضای بدن در پرتو قاعده فقهی تسلیط ارائه کرد و این‌گونه نتیجه گرفت که فروش اعضای بدن یکی از مسایل جدید است که مربوط به عصر

حاضر می باشد، بنابراین حکم آن به صورت صریح در شرع مشخص نشده است، همین امر موجب بروز دیدگاه‌های متفاوتی در این زمینه شده است. در این پژوهش ادله موافقان و مخالفان خرید و فروش اعضای بدن نقد و بررسی قرار می‌گیرد و به بیان حدود اعمال قاعده فقهی تسلیط بر اعضای بدن پرداخته خواهد شد و فقط به استناد همین قاعده فقهی موضوع را مورد بررسی قرار می‌دهد و به سایر آیات و روایات در این خصوص توجهی ندارد.

۳. حاجیان فروشانی، زهره (۱۳۸۸)، پایان نامه بررسی مبانی فقهی خرید و فروش اعضای بدن ارائه نموده است، در این پایان نامه خرید و فروش به لحاظ فقهی مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت آن را تأیید می‌نماید اما پژوهش حاضر تنها به دنبال تأیید و یا عدم تأیید این موضوع نیست و قرار است آیات و روایات مطروحه در این زمینه بررسی گردد.

۴. مرادی، علی اکبر، خرید و فروش اعضای بدن (۱۳۸۰)، در این پایان نامه آمده است که خرید و فروش با اینکه مخالفان فراوانی در فقه دارد و دو پایه اساسی یعنی مالیت و مالکیت بدن مورد تردید قرار گرفته است، لیکن موضوع مذکور دارای اعتبار کافی است. اما آیات و روایات در این خصوص مورد بررسی قرار نگرفته است.

هر چند بحث مربوط به اهدا و خرید و فروش اعضای بدن از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است منتها تا کنون مباحث فقهی آن چندان مورد توجه قرار نگرفته است. پژوهش حاضر این جهت که یک موضوع کاربردی را با نگرش به آیات و روایات بررسی می‌نماید، متمایز از سایر پژوهش‌های صورت گرفته در این رشته می‌باشد.

۴- اهداف تحقیق

۱. شناخت حدود اعمال قواعد فقهی در ارتباط با اعضای بدن، با هدف گشایش باب پژوهش‌های آتی در این زمینه و تبیین جایگاه نظری و فقهی موضوع مورد مطالعه.

۲. بررسی امکان اهدا و فروش اعضای بدن با توجه به قواعد فقهی با هدف مشخص نمودن حکم فقهی آن برای استفاده در جامعه پزشکی.

۳. گشایش دریچه ای نو برای بررسی عمیق موضوعات احکام در آیات و روایات .

۵- سوالات تحقیق

۱. تصرف انسان در اعضای بدنش مطابق با قواعد فقهی چه حکمی دارد؟

۲. حدود اعمال قواعد فقهی در ارتباط با اعضای بدن تا کجاست؟

۶- فرضیات تحقیق

۱. صرفاً تصرف دیگران در نفس و اعضای بدن انسان حرام است و تسلیط خود شخص بر اعضای بدنش ایرادی ندارد.

۲. تصرف و تسلط بر اعضای بدن تا جایی که با سایر اصول مانند ضرر به نفس، خودکشی و اذلال در تعارض نباشد مجاز است.

۷- روش تحقیق

روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی است و در جمع آوری مطالب از ابزار کتابخانه ای استفاده شده است.

۱. با بررسی و مطالعه ی کتاب ها و سایت ها و مشاهده نمودن مقالات مرتبط به تهیه و جمع آوری اطلاعات پرداخته شد.

۲. بررسی آرا و نظریات و فقهی مرتبط با موضوع

۳. تجزیه و تحلیل پاسخ مورد نظر در رابطه با سوالات تحقیق

۸- سازماندهی تحقیق

پژوهش حاضر در سه فصل تهیه و تدوین شده است.

در فصل نخست که کلیات موضوع است مفاهیم مرتبط با موضوع بیان شده و سپس بررسی مالکیت اعضای بدن انسان و همچنین دلایل حق کرامت با توجه به آیات و روایات بیان شده است.

در فصول دیگر این پژوهش ابتدا ادله موافقان و سپس مخالفان خرید و فروش و پیوند اعضا از دیدگاه آیات و روایات مورد بحث و بررسی قرار گرفته شده است.

فصل اول: کلیات

از جمله مسائل مستحدثه و مورد ابتلای جامعه، پیوند اعضا می‌باشد که امروزه با پیشرفت دانش پزشکی در زمینه پیوند اعضا بازار خرید و فروش اعضای بدن نیز رونق شتابنده‌ای یافته است. از آن جایی که نجات جان بیماران نیازمند و رهایی آنان از درد و رنج، راه درمانی جز پیوند زدن ندارند. این موضوع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و با توجه به ابتلای فراوان جامعه به موضوع پیوند اعضا و خرید و فروش آن، آگاهی عموم مردم با احکام و شرایط آن ضروری است.^۱

۱-۱- مفاهیم و تاریخچه

مسئله پیوند اعضای بدن از دو جنبه پزشکی و فقهی قابل بررسی است. دانش پزشکی احتمالات عملی پیوند اعضا، چگونگی برداشت اعضا و پیوند آن‌ها و موفقیت یا عدم موفقیت پیوند را بررسی می‌کند و فقه با توجه به رابطه‌ی نزدیکی که با زندگی ما دارد ناگزیر باید نظر خود را پیرامون پیوند اعضا، لوازم و پیامدهای آن اعلام کند. فقه باید احکام شرعی پیوند اعضا را با توجه به راه‌های تأمین اعضا، طهارت یا نجاست عضو پیوندی، رابطه‌ی مالی دهنده و گیرنده عضو و... مشخص سازد.^۲

۱-۱-۱- مفهوم خرید و فروش

در این گفتار مفهوم خرید و فروش را در لغت و همچنین اصطلاح حقوقی مورد بررسی قرار خواهیم داد.

^۱ - ایزدی، زهرا، بررسی فقهی و حقوقی پیوند و خرید و فروش اعضای بدن انسان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته معارف اسلامی، دانشگاه ایلام، ۱۳۹۴، ص ۱.

^۲ - سواعدی پور، ناصر، بررسی فقهی، پیوند، اهدا، خرید و فروش اعضای بدن، پایان‌نامه معارف اسلامی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۹۳، ص ۲.